

Драган Каран

Православни богословски факултет, Универзитет у Београду

Прожетост практичне пастирске делатности Цркве са богословљем Цркве

Сажетак: Црква представља присуство Христа и Његову објаву у свету са циљем благодатне евангелизације домостроја спасења које се пројавило у Христу. Поред ове трансценденталне — ванвременске димензије Цркве, њено деловање одвија се у времену и, једним делом, темељи се на људском фактору. Људи, који су присутни и активни у животу Цркве, која је по својој природи богочовечански организам, непрестано се налазе у стању попадања под утицај духа времена у коме живе. Подложност духу времена, а на штету црквеног идентитета, сматра се секуларизацијом Цркве. Оваква могућност опадања квалитета црквеног идентитета међу народом Божијим захтева непрестано трагање аутентичног богословског разумевања деловања Цркве у времену. Прожетост пастирске делатности Цркве са богословљем Цркве основа је за очување црквене свести и идентитета у различитим околностима пастирског деловања.

Кључне речи: Црква, пастирска делатност, црквени идентитет, богословска утемељеност.

Увод

Свака активност Цркве незамислива је без јеванђелске утемељености, а сваки вид деловања који нема своје утемељење на јеванђелским принципима, сам по себи није црквеног карактера, него подухват појединца унутар Цркве. Пастирска делатност у Цркви сматра се деловањем целокупне Цркве, јер све што се у Цркви одвија, одвија се као последица присуства и пројаве васцеле Цркве.¹ Црква својим историјским постојањем пројављује присуство и дејство Светог Духа, тако да је свака делатност Цркве по својој природи плод синергије благодати Светог Духа. Свака делатност, па и пастирска, уколико није израз ове синергије благодати Светога Духа, нема еклисиолошки карактер, па самим тим може се рећи да није ни у функцији изградње тела Цркве. Пастирска делатност саставни је део светотајинске пројаве Цркве у времену и простору, а њен смисао управо се огледа у настојању бића Цркве да очува своју унутрашњу структуру идентитета у времену и простору. Изазов вођења народа Божијега кроз пустињу овога времена неминовно представља велики изазов за све оне који учествују у свакодневним пастирским делатностима Цркве, али не и за Цркву као Богочовечанско Тело.

¹ Јн. 15, 5: „Ја сам чокот, а ви лозе. Ко остане у мени и ја у њему, тај доноси многи плод, јер без мене не можете читати ништа“. Упореи Свети Јован Златоусти, *Слово ђрошва јушеја* — беседа IV, О четвородневном четвородневном Лазару “ PG 48, 782D–783A: „Ναί· οὔτε γάρ ἐκείνο χωρίς ἐμοῦ γέγονεν, οὔτε τοῦτο χωρίς τοῦ Πατρὸς μου· ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἐμὸν, κάκεινο τοῦ Πατρὸς μου. Ἐγὼ γάρ ἐν τῷ Πατρὶ, καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί“.

Ова проблематику, међу православним богословима, први је обрађивао архимандрит о. Георгија Капасниса у својим богословским студијама које су посвећене питању богословске утемељености пастирске делатности.²

Савремено доба са својим културолошким обрасцима неминовно има утицај и на људе који живе у Цркви, па самим тим и на начин на који се исти одазивају на позив служења у Цркви. Основни принцип деловања Цркве у свету јасно је изражен у Јеванђељу речима, да Црква, иако је у овом свету, није од овога света. Црква се налази у свету ради света и његовог спасења, али не функционише по принципима овога света и његове логике. Сваки хришћанин има непрестани аскетски изазов уздизања изнад категорија овога света, те да, при томе, буде светлост свету и со земљи (Мт. 5). Овакав аскетски подухват управо јесте уздизање изнад биолошког начина постојања и непрестано сведочење црквеног етоса.

Пастирско богословље, иако је унутрашња делатност Цркве, током времена добијало је и своју богословску дефинисаност и јасну профилисаност. Сваки покушај дефинисања пастирске делатности и начина њеног реализовања у Цркви током историје Цркве био је плод дубоког познавања историјског начина постојања и деловања Цркве.³

Новозаветни однос према предању

Проповед и дело Господа Исуса Христа органски су наставак Старог Завета. Сам Христос говори: „Не мислите да сам дошао да укинем Закон или пророке; нисам дошао да укинем него да испуним“ (Мт. 5, 17). Овде се јасно види да је дело Господа Исуса Христа испуњење и пуноћа Старог Завета. Проповед Христова у многим сегментима темељи се управо на Старом Завету, а своју пуноћу добија у Богочовечанској личности. Христос у многим обраћањима јеврејском народу позива се на речи Старог Завета: „Чули сте да је казано старима: Не убиј; јер ко убије бити ће крив суду“ или „чули сте како је казано“ (Мт. 5, 38). Ови и још многи други примери јасно показују и потврђују утемељеност проповеди и дела Христова на Старом Завету, као и Његово превазилажење крсним приносом и васкрсењем. Целокупна полемика која се водила између Господа Исуса Христа и Јудејаца у односу на закон била је о начину његовог прихватања и тумачења. Отац Георгије Капсанис примећује да Христос настоји указати Јудејцима на духовну и спасоносну снагу закона коју су они оспоравали константним буквалним тумачењем и аутоматизацијом извршења заповести закона.⁴ Овај сегмент био је веома познат и у отачкој теологији, па тако један од водећих херминеутичара и егзегета Светог Писма, Свети Јо-

² ἄρχ. Γ. Καψάνης, «Σχέδιον θεολογικῆς καὶ ἐκκλησιολογικῆς θεμελιώσεως τῆς ποιμαντικῆς», *Ἐκκλησία*, 20–21 (1970), 394–397. Ἄρχ. Γεώργιος Καψάνης, *Θέματα ἐκκλησιολογίας καὶ ποιμαντικῆς*, изд. Ἰερά Μονή Ὁσ. Γρηγορίου, Ἄγ. Ὁρος, 1975.

³ Овде намерно избегавамо термин „познања природе Цркве“ који можда на први поглед више одговара, јер у свим наукама познавање природе неког организма може да допринесе бољема старању за његов очување и унапређење. Оваква логика, која је примењива у биолошким и друштвеним наукама, није примењива у односу на Цркву, јер „природа Цркве“ никада током историје Цркве није била предмет посебног испитивања, и богослови Цркве нису настојали да дефинишу „природу и биће Цркве“. Више о овоме проблему видети код Г. Флоровски, „Црква — Тело живог Христа“, стр. 367.

⁴ Види Г. Καψάνη, *Η ποιμαντική διακονία κατὰ τὸς ἱεροὺς κανόνες*, стр. 28 Упор. Г. Флоровски, „Саблазан ученика Христових“, *Црква је живиот*, стр. 71: „Господ је и Сам упућивао у Писма оне који су били у недоумици, јер су писма уствари сведочила о Њему. Он је објашњавао Писма, научен од Мојсија и свих Пророка (Лк. 24, 27) као оно што се сведочи о Њему Самоме: и Закон, и псалми, и Пророци.... То су исте оне књиге Писма које су тумачили књижевници и старешине, и они се нису, без основа, надавали да ће у њима наћи живот вјечни.“

ван Златоусти, истиче да је Стари Завет предсказао Нови Завет, а Нови Завет протумачио Стари Завет.⁵

Целокупна пастирска делатност у апостолско време имала је дубоки карактер веома јасне утемељености, како у Старом Завету као основи свих новозаветних догађаја, тако, пре свега, у постојању и спаситељском делу икономије Господа Исуса Христа. Постоје многобројни примери у којима се види да се Апостоли јасно позивају на Стари Завет као реалну оправданост проповеди Христа, али, при свему томе, истиче се централно место — сам оваплоћени Господ, Који је смисао и пуноћа Старог Завета.⁶ Сам Апостол Петар на дан Педесетнице почиње своју апостолску проповед позивњем на речи пророка Јоила: „И биће у последње дане, говори Господ, излићу од Духа мојега на свако тијело, и прорицаће синови ваши и кћери ваше, и младићи ваши видјеће виђења и старци ваши сањаће снове.“ (Дап. 2, 17). Такође, апостол Петар у својој другој беседи пред јерусалимским храмом позива се на ауторитете Старог Завета: „Бог Аврама и Исака и Јаковљев, Бог отаца наших...“, па наставља са централним делом проповеди, који се односи на Господа Исуса Христа као центар и смисао претходно реченог. Такође, треба истаћи да је за Свете Апостоле позивање на пророке имало главни циљ да утемеље мисао да је дошла пунина времена, а коју су проповедали пророци, о оваплоћењу Сина Божијег.⁷ Значајно је запажање и савременог православног дидлисте Георгија Патроноса да позивање на Стари Завет у апостолским проповедим није истог порекла као у позном периоду апостолског деловања, већ је од самих почетака апостолства саставни део апостолске вере.⁸ Јасно је да је Црква у апостолско време у пастирској делатности користила ауторитет Старог Завета, јер је Свето Писмо, како Стари тако и Нови Завет, за Цркву увек био базични ауторитет и, као што каже отац Георгије Капсанис: „критеријум живота Цркве, пошто се у Светоме Писму на јединствен и непоновљив начин изразила и открила воља и енергије Тројичног Бога за спасење света“.⁹

Апостол Павле посебно се бави питањем закона и односа према закону. Овде се под законом подразумева Стари Завет. Према Апостоу Павлу „закон је свет, и заповест је света и праведна и добра“ (Рим 7, 12), као и: „знамо да је закон духован“ (Рим. 7, 14). Сличан приступ Старом Завету Апостола Павла видимо и у посланици Галатима где се истиче ауторитет Старог Завета — закона, и потреба његовог поштовања: „Тако се они који су ове вјере благосиљају са вјерним Авраамом. Јер који су год од дјела закона под проклетством су, јер је написано: Проклет сваки који не остане у свему што је написано у Књизи закона да то чини. А да се законом нико не оправда пред Богом, јасно је; јер: Праведник ће од вјере живјети.“ (Гал. 3, 9–11). У оваквим ставовима Апостола Павла савремени богослови виде дубоку веру да је закон који је дат Израиљу, за Апостола Павла, откровење Божије, и пројаву спасоносне воље Божије.¹⁰ Непоштовање закона, који је од Бога дат пре Христа, као

⁵ Св. Јован Златоусти, *Беседа на „Изиђе зайовесті од Кесара Авіусіа“ и о ѿиису свѣте Боіородице*, гл PG 50, 796D: „οὐδὲν γὰρ ἄγραφον κεῖται οὔτε ἐν τῇ Καινῇ, οὔτε ἐν τῇ Παλαιᾷ· ἀλλὰ προέλαβε τὴν Καινὴν ἢ Παλαιά, καὶ ἡρμήνευσε τὴν Παλαιὰν ἢ Καινὴν.“

⁶ Упореди Г. Флоровски, „Стари Завет и Оци Цркве“, стр. 127: „Сви рани [хришћански] писци се обично користе Старим Заветом. Чак и незнадожцима благовест спасења свагда била представљана у контексту Старог Завета. То је био аргумент из древности“.

⁷ Упореди Г. Патρώνος, *Θέματα Θεολογίας τῆς Καινῆς Διαθήκης, Τὸ Ἀποστολικὸ κήρυγμα στήν πρώτη Ἐκκλησία Α΄*, стр. 150.

⁸ Г. Патρώνος, *Μαθητεία καὶ Ἀποστολικότητα Β΄, Τὸ Ἀποστολικὸ Κήρυγμα*, стр. 108.

⁹ Г. Καψάνη, *Ἡ ποιμαντικὴ ἢ διακονία κατὰ τοὺς ἱεροὺς κανόνες*, стр. 49

¹⁰ Види К. Σκουτέρη, *Ἱστορία δογματῶν Α΄*, стр. 127.

простор у коме се пројављује воља Божија, за Апостола Павла није ништа друго до „телесно мудровање“ и „непријатељство Богу“. Такав пример приказује и Јеванђелист Лука у *Делима Ајосџолским* кад говори о Јудејцу Аполос који бејаше родом из Александрије и који познаваше добро Стари Завет, а примио је само крштење Јованово и тако упућиваше верне на пут Господњи. Кад га сусреташе Присикила и Акила, поучише га вери и путу Господњем.¹¹ Отац Георгије Флоровски уочава битну улогу и задатак са којим се сусрела Црква у првим вековима, а који се односио на Стари Завет. Отац Георгије истиче: „Хришћанска благовест није била само објава извесних учења, већ пре свега сведочење о моћним делима Божјим кроз епохе“.¹²

Паралелно са овим треба истаћи да се целокупна пастирска делатност Светих Апостола у првој црквеној заједници темељила на вери у припадање једном Телу Цркве, па самим тим и Црква је била основни принцип и модел сваког пастирског деловања. Поштовање и употреба Старог Завета, као утемељености њихове делатности, за Свете Апостоле превасходно је свет континуитета историјског деловања Бога у свету. Црква није само једна пука заједница окупљена око Апостола повезана одређеним ритуалним радњама. Црква је благодатно сабрање које Духом Светим постаје Тело Христово. Познати богослов прошлог века отац Георгије Флоровски управо истиче ову пневматолошку димензију Цркве када говори да Црква није само пуко сабрање људи, који имају исту идеју или иста убеђења и вредности, него је, пре свега, дело Светог Духа, Који васпоставља јединство сабраног народа Божијег у јединство тела Христовог са главом самим Христом.¹³

Христолошке основе пастирског деловања

Пастирска делатност, коју је започео сам Господ Исус Христос, наставља се у свету кроз Његову Цркву. Један од основних задатака хришћана јесте подражавање божанског живота, у који смо призвани и позвани самим стварањем, а овај позив реализовао се кроз спаситељско дело Господа Исуса Христа.¹⁴ Ово подражавање

¹¹ Види *Дела Ајосџолска* 18, 24–26. Ово не представља усамљен пример, јер имамо као парадигму употребе Старог Завета и позивање на Стари Завет и у проповеди ђакона Филипа који поучава Етијопљанина ушкоפלеника, властелина Кандакије царице етиопске, а при томе своју проповед започео позивајући се на текст пророчанства Пророка Исаије 53, 7: „Као овца на заклање одведе се, и као јагње нијемо пред оним који га стриже, тако не отвара уста својих“ *Дела Ајосџолска* 8, 27–33. Овај део Старог Завета ђакону Филипу служи као основа на коју темељи своју мисионарску проповед о Христу: „А Филип отворивши уста своја, и почевши од Писма овога, проповедају му јеванђеље о Исусу.“ *Дела Ајосџолска* 8, 35.

¹² Г. Флоровски, „Стари Завет и Оци Цркве“, стр. 128.

¹³ Проблематику јединства верних у Христу, у заједници Тела Цркве посебно анализира о. Георгије Флоровски. Види Г. Флоровски, „Црква — Њена природа и задатак“, стр. 417: „Каква је сила која обједињује многе и сједињује их једне са другима? Да ли је то пуки друштвени инстинкт, нека сила друштвене кохезије, последица узајамне склоности или, пак, било које друго природно привлачење? Да ли је јединство засновано напросто на једносусности, на истоветности погледа или убеђења? Краће говорећи, да ли је Хришћанска Заједница, Цркава — обична људска заједница, заједница људи? Јасно сведочанство Новог Завета нас, наравно, уздиже далеко изнад овог пуког људског нивоа. Хришћани су уједињени не само једни са другима, већ они, пре свега, јесу једно — у Христу, и ово заједничарење са Христом јесте оно што чини могућним људско заједничарење, и то најпре — у Њему. Средиште јединства јесте Господ, сила која остварује и савршава то јединство јесте Дух Свети. Хришћани творе ово јединство по Божијем Промислу: Вољом и Силом Божијом. Њихово јединство долази свише“.

¹⁴ Види Јн.17, 21–24: „Да сви једно буду, као ти Оче, што си у мени и ја у теби, да и они у нама једно буду да свет верује да си ме ти послао. И славу коју си ми дао ја сам дао њима, да буду једно као што смо ми једно. Ја у њима и ти у мени, да буду усавршени у једно, и да позна свијет да си ме ти послао, и да љубиш њих као што мене љубиш. Оче, хоћу да и они које си ми дао буду са мном где сам и ја, да гледају славу моју коју си ми дао, јер си ме љубио пре постања свијета“. Види Ј. Поповић, *Домајшика II*, стр.

божанског живота могуће је реализовати само у заједници Богочовечанског Тела Христовог, односно, активним учествовањем у заједници Цркве Његове, благодаћу Духа Светога.¹⁵ Није довољно само постојање примера који се подражава, него је неопходно и само присуство Бога и Његове благодати у заједници Тела Цркве, Која омогућава постизање овога циља. Божанска благодат даје се само кроз активно и целовито учествовање човека у заједници Тела Христовог кроз Цркву.¹⁶

Црквена заједница и њени чланови, епископи и презвитери, који су имали послање бриге за одрастање млађе браће у пуноћу раста Христовог, увек су имали христоцентрични приступ свом пастирском деловању. Христос је темељ који пројављује нову стварност живота и кроз Христа човечанство добија могућност преображаја и унутрашњег препорода. Утемељеност пастирске бриге, коју је јерархија пројављивала у свом пастирском деловању, било је природна рефлексивна поседовања аутентичног хришћанског идентитета који Апостол Павле изражава речима: „А живим — не више ја, него живи у мени Христос“.¹⁷ Дубока свест дара, који човечанство добија кроз Христа, и благодати, која се излила роду људскоме кроз Цркву у којој живе и сами Апостоли, дају снагу животу и пастирском деловању Апостолима.¹⁸ Христос представља у Цркви мерило вредности и пут којим се иде ка Оцу,¹⁹ односно пут спасења од трулежности, пропадљивости и смртности. Древна Црква, сходно речи Господњој, утемељена је у вери да је Христос Архипастир Који води главну бригу о Цркви.²⁰ Сам Христос описује свој пастирски ванвременски однос са Црквом и са сваком чланом у Цркви речима: „Ја сам пастир добри и познајем своје, и моје мене познају. Као што мене Отац познаје и ја Оца; и живот свој полажем за овце“.²¹ Отац Георгије Капсанис описујући блиски однос Христа и Цркве истиче: „колико је блиска повезаност лица (верника) са Христом и међусобно, тако да је сваки хришћанин једна ћелија живог црквеног организма — тела, животвореног животворном енергијом Пресветог Духа“.²²

Епископ Атансије уочава да су Апостоли у својим проповедима имали, поред теолошке, исто тако и икономијску утемељеност свог пастирског деловања. Икономијска димензија апостолске проповеди није ништа друго до христолошка утемељеност.²³ Христос је реалност присуства и деловања Бога у свету и историји која превазилази све временске и просторне границе.

375: „Спаситељев богочовечански домострој спасења има за циљ: спасење човека кроз обожење. То је божанска истина, први пут објављена роду људском, и први пут остварена у оваплоћењу Бога Логоса“

¹⁵ Види Гал. 3, 27. Види Ј. Поповић, *Домаћиника II*, стр. 298: „У личности и делу Богочовека Христа: сав Бог дат је свему човеку. То је лек за исцељење човека од греха и смрти, и средство за освећење, охристиличење, обожење, обесмрћење и оспособљење човека за вечни живот у овом и оном свету“. А. Γκίκα, *Μαθησιακά ποικαντικῆς*, стр. 47: „Ο Χριστός πρῶτος προλαμβάνει τὸν πιστὸ τὸ Σῶμα Του, τὴν Ἐκκλησία, καὶ ἐκεῖ βρῖσκει ὁ πιστὸς τὴ δυνατότητα τῆς κοινωνίας με τὸν Θεὸ καὶ ἀδελφούς. Στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία προηγεῖται ἡ εἰσόδος στὴν Ἐκκλησία καὶ ἔπεται ὁ ἀγιασμός“. Упореди Г. Καψάνη, *Θέματα Ἐκκλησιολογίας καὶ Ποικαντικῆς*, стр. 12.

¹⁶ Више о овоме видети и П. Перић, „Новозаветне основе пастирског богословља“, стр. 36–38.

¹⁷ Гал. 2, 20.

¹⁸ Гал. 2, 20: „а што сад живим у тјелу, живим вјером Сина Божијега, који ме заволе и предаде себе за мене“.

¹⁹ Види Јн. 14, 6: „Исус му рече: Ја сам пут, истина и живот; нико не долази Оцу осим кроз мене“. Упореди Рим. 5, 1–2: „Оправдавши се, дакле, вјером, имамо мир у Богу кроз Господа нашег Исуса Христа. Кроз којега и приступисмо вјером у ову благодат у којој стојимо, и хвалимо се надањем славе Божије“.

²⁰ Јн. 10, 11: „Ја сам ѱαῖτιρ добри. Пασῖτιρ добри живот свој полаже за овце“

²¹ Јн. 10, 14–15.

²² Г. Καψάνη, *Θέματα Ἐκκλησιολογίας καὶ ποικαντικῆς*, стр. 10.

²³ А. Јеврић, „Богословље и предање“, стр 193–194.

Однос свакога појединца са Христом огледа се у учествовању свакога у заједничкој трпези Господњој, где сви примају Тело и Крв Хростову као потврду и залог јединства са Христом. Овај однос заједничарења са Христом кроз активно учествовање у евхаристијском слављу постаје приоритет и смисао целокупног хришћанског живота, па самим тим и једна од главних основа пастирског деловања. Познати православни теолог, отац Александар Шмеман, у својој студији о Евхаристији експлицитно истиче: „Сабрати се у Цркву по схватању најранијег Хришћанства значи остварити сабрање, које има за циљ да пројави и оствари“.²⁴ Црква у поселапостолском периоду кроз канонско устројство јасно изражава правце свог кретања и деловања, али, пре свега, осликава Дух који води Цркву. Управо у канонском предању Цркве види се да је сабрање вернога народа око Епископа и презвитера на евхаристијском слављу представљало пројаву Цркве као богочовечанског организма, па, сходно томе, и учествовање на евхаристијском сабрању представљало је један од главних задатака сваког хришћанина. На овај начин Црква је успела да задржи и пројави личност Христа као темељ свакој пастирској делатности која се обавља током историје.²⁵ Овај модел који су Свети Апостоли применили у свом служењу у Цркви постаје универзални модел Цркве, што уочава и епископ Атанасије закључујући: „једино полазећи од ове саборнокаџоличанске љуноће Православне Цркве, као Дома Очевој у коме се открива Света Тројица, и као дојочовечанској Тела Христовог, и као благодатне Заједнице Духа Светог (2 Кор. 13, 13; Еф. 2, 16–22), можемо схватити како су предање и дојословље у Православљу тесно повезани и нераздвојиви“.²⁶

Све ово јасно указује на фундаментални значај христолошке утемељености пастирске делатности јер Христос је пројављује као почетак и крај сваког деловања на пољу спасења човека.²⁷ Христос је тај који благодаћу Духа Светога спасава њему поверно стадо, и све што се свршава у Цркви треба у својој бити да има христолошку утемељеност. Каснија борба Цркве на пољу дефинисања догмата, а посебно христолошких, управо је израз вере и свести у христоцентричност пастирског деловања. Оспоравање аријанске јереси није само једно идеолошко сукобљавање Цркве са нечим другачијим, него борба против оспоравања темељних вредности на којима почива Црква.²⁸ Аријанизам није нешто ново и нарочито страно природи Цркве. У многим сегментима види се да Аријанци користе постојеће богословље Цркве, али у новом светлу које сами формирају. Подражавање Христа, на чему је аријанизам базирао централну своју идеју, није било непознато бићу Цркве. Апостол Павле, када се обраћа Коринћанима, позива их да се они угледају на њега, као што се Апостол Павле угледао на Христа.²⁹ Термин који користи Апостол Павле $\mu\iota\mu\eta\tau\alpha\iota$ јасно истиче подражавање Христа, о чему касније говоре и многи Свети Оци Цркве. Тако Свети Григорије Ниски, бранећи веру Цркве против аријанаца, користи исти термин подражавања, али у другој форми „Христ $\tau\alpha\nu\iota\sigma\mu\delta\varsigma$ $\acute{\epsilon}\sigma\tau\iota$ $\tau\eta\varsigma$ $\Theta\epsilon\acute{\iota}\alpha\varsigma$ $\phi\acute{\upsilon}\sigma\epsilon\omega\varsigma$ $\mu\iota\mu\eta\tau\iota\varsigma$ “ (хришћанство је подражавање Бо-

²⁴ А. Шмеман, *Евхаристија*, стр. 9.

²⁵ Упореди А. Σταυρόπουλου, *Επιστήμη καί τέχνη τῆς ποιμαντικῆς*, стр. 63–64.

²⁶ А. Јевтић, „Богословље и предање“, стр. 194.

²⁷ Упореди Отк. 22, 13.

²⁸ Г. Флоровски, *Источни оци четвртог века*, стр. 48: „У свом богословском исповедању Св. Атанасије је полазио од сагледавања историјског лика Христа, Богочовека и Спаситеља, а тринитарно питање о рођењу и јединосушности Сина Божијег за њега је пре свега христолошко и сотириолошко питање, — не дакле, питање философије ума, него питање живог религиозног искуства“.

²⁹ 1. Кор. 11, 1: „Угледајте се на мене, као и ја на Христа“.

жанске природе).³⁰ Овом борбом против аријанизма Црква показује да она није по својој природи сабор морално савршених и чистих људи, који прате форме и обрасце понашања морално најсавршеније творевине, а на основу којих се сви остали усавршавају до степена задобијања усиновљења у Оца. Логос за Цркву није савршена творевина која је постигла усиновљење код Бога. Логос је сам по природи Бог, једнак са Оцем, савечан, временски беспочетан. Овакво учење има директну рефлексију и на пастирско деловање унутар саме заједнице; не ставља се на пиједестал морално подражавања моралних идеала, него учествовање у заједници Богочовечанског Тела Цркве. Оваква свест видљива је и кроз целокупну историју Цркве; многи светитељи као живи сведоци вере говоре и сведоче о овоме. Савремени богослов наше Цркве, умировљени епископ захумско-херцеговачки Атанасије Јевтић примећује управо да „Свето предање постоји и као записано у Светом Писму и у делима Светих Отаца, али и као незаписано — као *ἔρεδα(ва)ње у шиј-ни* (παράδοσις ἐν μυστηρίῳ), боље рећи предавање самога бића и живота Цркве као *Тајне* Божије у Христу“.³¹ Сличне закључке налазимо и код оца Георгија Капсаниса који уочава са су „Свети Оци добро разумели да јерес не искривљује само једну теоретску истину, али извитоперује саму пастирску праксу и живот Цркве“.³² Пример који користи отац Георгије Капсанис, да би подржао свој став, јесте случај монофизитизма који на основу своје фундаменталне конструкције доводи до потпуно извитоперене пастирске праксе, па самим тим има и негативне последице по еклисиологију. Плодови монофизитске јереси, према о. Георгију Капсанису, данас би се могли упоредити са калвинизмом, у чијим оквирима човек има један подређени и пасивни однос према Богу.³³

Оци Цркве никада током историје Цркве нису развијали своја отачка учења о разним темама, а да при томе нису истовремено и пастирски деловали. Сва велика дела Светих Отаца, која данас представљају репрезентативно сведочанство вере Цркве, нису ништа друго до плод пастирског деловања истих Светих Отаца. Теологија Цркве, према томе, није само пуко стохастичко — стохастичко размишљање, теологија је сама оваплоћена реалност Црквеног Тела и динамике црквеног живота. „Све пак ово скупа, и апостолска *ἱρoυνοвед*, и светоотачки *δοίμαινι*, сачињавају једну јединствену *ἱраву веру* Цркве, тј. живо *Предање* Цркве“.³⁴ Сами текстови Светог Писма Новог Завета настали су као последица пастирске бригае Цркве за очување исправности предане вере, а која је долазила у различита искушења. Једна од битних тема у изучавању увода у Нови Завет јесте управо разлог настанка једне Посланице или једног Јеванђеља, али и само формирање канона новозаветних списа. Говорећи о овоме Спиридон Макрис у свом приказу појма пастирског богословља у *Релијској и моралној енциклопедији* (ΘΝΕ) истиче: „Према томе први писани извори (хришћанства) су пастирске посланице Апостола Павла, који се ради тога са правом назива оцем и утемељивачем пастирског богословља“.³⁵ Све ово јесте у својој крајњој димензији природна последица пастирског деловања Цркве у одређеним историјским тренуцима и околностима. Отац Георгије Капсанис примећује да је за Апостоле поред мисионарског рада, шире-

³⁰ Св. Григорије Ниски, *Штѡа је хришћанина име или занимање*, РГ 46, 244С.

³¹ А. Јевтић, „Богословље и предање“, стр. 197.

³² Г. Καψάνης, «Σχέδιον θεολογικῆς καὶ ἐκκλησιολογικῆς θεμελιώσεως τῆς ποικιλικῆς», стр. 394.

³³ Г. Καψάνης, «Σχέδιον θεολογικῆς καὶ ἐκκλησιολογικῆς θεμελιώσεως τῆς ποικιλικῆς», стр. 394–395.

³⁴ А. Јевтић, „Богословље и предање“, стр. 194.

³⁵ Σ. Μακρῆς, „Ποικιλικῆ“, стр. 485.

ња благовести о Васкрслом Господу било неопходно и укрепљивање и оснаживање хришћана у истрајности вере и наде.³⁶ Исто тако и писање дела Светих Отаца Цркве јесте последица пастирске бригае коју су Свети Оци показивали према простору Цркве, који је, пре свега, био место где су се исти подвизавали, спасавали и другима помагали у подвигу.

Закључак

Црква током целе своје историје показује високи степен зрелости у свом пастирском деловању, а које је органиски повезано са богословљем Цркве. Епископ Атанасије исправно учача чињеницу повезаности богословске мисли и начина деловања Цркве истичући: „Све пак ово скупа, и апостолска *ἱρροίовед*, и светоотачки *доίμαιи*, сачињавају једну јединствену *ἱраву веру* Цркве, тј. живо *Предање* Цркве“.³⁷

Начин живота црквеног бића изражава се и пројављује управо у богословљу Цркве, па самим тим и сваки вид људске синергије у Црквеном животу утемељен је на истом том богословљу Цркве. Логос представља покретачку и мотивациону силу за човека, а блавест пастирске службе, која се одвија у оквирима Цркве, није ништа друго до пројављвање човековог одговора на призив који му кроз Христа упућује Бог.

Модерни начин размишљања са маркентишком логиком веома лако може да постане модел и у пастирском деловању, што може имати погубне последице по квалитет пастирске делатности. Свако дело које се одвија у оквиру Цркве јесте дело синергије Светог Духа и слободе човека. Пастирска брига и старање Цркве у пољу објављивања речи Божије, и очувања аутентичног црквеног идентитета код сваког члана тела Цркве, пројављује у великој мери срж динамике црквеног живота. Свакодневница овог деловања онима који су неупућени представља веома једноставно функционисање, прилагођено просечном људском разуму, али то управо и јесте израз и пројава основа Цркве Христа, Бога Логоса, Који поста један од нас, поста човек у пуноћи људског бића. Поред своје једноставности пастирског деловања Црква не губи богословску утемељеност свог дела, па самим тим и озбиљност. Брига о очувању идентитета хришћанске заједнице има своју вишеслојну димензију у оквирима богословља Цркве.

Христос се објављује у пастирском делу као реално остварење воље Очево, па и пројава крајњег промисла Божијег за човека и свет. Присуство Христа незамисливо је ван евхаристијског и богослужбеног контекста, па је самим тим и богослужење један од оригиналних начина изражавања Цркве. Богословска утемељеност пастирске делатности у границама богослужбеног живота открива словесност и сврсисходност целокупног црквеног устројства.

Summary: The Church is the presence of Christ and His revelation in the world with the aim of evangelization of the economy of salvation manifested in Christ. Besides this transcendental — timeless dimension of the Church, Its work takes place in time and is partly based on the human factor. The people who are present and active in the life of the Church, which is theanthropic body, are constantly prone to falling under the in-

³⁶ Види Г. Καψάνης, „Ὁ Ἀποστόλος Παῦλος ὡς Ποιμήν“, стр. 35

³⁷ А. Јевтић, „Богословље и предање“, стр. 194.

fluence of time and the world. Susceptibility to the spirit of the time, to the detriment of the Church's identity, is considered the secularization of the Church. Such a possibility of the decrease in the quality of the identity of the Church, among the people of God, constantly requires pursuit of authentic theological understanding of the functioning of the Church in time. The pervasiveness of pastoral activity of the Church with the theology of the Church is the basis for the preservation of Church consciousness and identity in different circumstances of pastoral activity.

Key words: Church, pastoral activity, the identity of the Church, theological foundation.

Литература

- Γκίκα Άθανασίου, *Μαθήματα ποιμαντικής*, изд. Μυθδονία, Θεσσαλονίκη 2005.
- Καψάνη άρχιμ. Γεώργιος, *Η ποιμαντική διακονία κατὰ τοὺς ἱεροὺς κανόνες*, изд. Ἄθως, Πειραιεύς 1976.
- Καψάνη άρχιμ. Γεώργιος, *Θέματα Ἐκκλησιολογίας καὶ Ποιμαντικῆς*, Θεσσαλονίκη 1975
- Καψάνης άρχιμ. Γεώργιος, „Ο Ἀποστόλος Παῦλος ὡς Ποιμὴν“, *Τόλμη* 53, (2005) стр. 35–39.
- Καψάνης άρχιμ. Γεώργιος, «Σχέδιον θεολογικῆς καὶ ἐκκλησιολογικῆς θεμελιώσεως τῆς ποιμαντικῆς», *Ἐκκλησία*, 20–21 (1970), 394–397.
- Μακρῆς Σπουρ., „Ποιμαντικὴ“ *Θρησκευτικὴ καὶ ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία*, том X, Ἀθήναι 1967, кол. 484–486.
- Πατρώνος Γεωργίου, *Θέματα Θεολογίας τῆς Καινῆς Διαθήκης, Τὸ Ἀποστολικὸ κήρυγμα στὴν πρώτη Ἐκκλησία Α΄*, Ἀθήνα 1985.
- Πατρώνος Γεωργίου, *Μαθητεία καὶ Ἀποστολικότητα Β΄*, *Τὸ Ἀποστολικὸ Κήρυγμα*, изд. Δόμος, Ἀθήνα 1999.
- Ρωμανίδου Ἰωάννη, *Δογματικὴ καὶ Συμβολικὴ Θεολογία τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας Α΄*, Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 1999.
- Σκουτέρης Κωνσταντίνος, *Ἱστορία δογμάτων том. Α΄*, Ἀθήνα.
- Σκουτέρης Κωνσταντίνος, *Ἱστορία δογμάτων том. Β΄*, Ἀθήνα.
- Σταυρόπουλου Ἀλέξανδρου, *Ἐπιστήμη καὶ τέχνη τῆς ποιμαντικῆς*, изд. Ἄρμος, Ἀθήνα 1997.
- Јевтић Атансије, „Богословље и предање“, *Живо ѡредање у цркви*, изд. Братство Св. Симеона Миротичивог — Видослов, Врњачна Бања — Тврдош 1998, стр. 192–208.
- Перић Порфирије, „Новозаветне основе пастирског догословља“, *Бојословље* 1 (2015.) LXXIV, стр. 29–43.
- Поповић архим. Јустин, *Доімаїїка II*, изд. Манастир Ђелије, Београд 2004.
- Св. Јован Златоусти, *Беседа на „Изиђе зайовесїи од Кесара Авїусїиа“ и о ѡйїусу свеїїе Боїородице*, гл PG 50, 795–801.
- Св. Јован Златоусти, *Слово ѡроїїив јуїїеја* PG 48, 843–942.
- Св. Грирїрије Ниски, *Шїїа је хришћанина име или занимање*, PG 46, 237–252.
- Флоровски Георгије, *Исїїочни оци чеїїврїїої века*, изд. Брстство Св. Симеона Миротичивог, Врњачка Бања 1997.
- Георгије Флоровски, „Црква — Тело живог Христа“, *Црква је живоїї*, изд. Библиотека образ светачки, Београд 2004, стр. 367–379.
- Флоровски Георгије, „Стари Завет и Оци Цркве“, *Црква је живоїї*, изд. Библиотека образ светачки, Београд 2004, стр.127–132.
- Шмеман Александар, *Евхарїсїїїја Таинсїїво Царсїїва*, изд. Манастир Хиландар, Света Гора Атонска 2002.